

mával. A szigetek által gyakran benyújtott javaslatra azt felelték, hogy az Egyesült Államok kormánya csak akkor válthatja valóra a szigeteknek tett ígéretét, amikor a szigetvilág képes lesz jól szervezett közösség módjára kormányozni önmagát. Arra a kérdésre, hogy mit ért a kormány jól szervezett közösségen, azt válaszolták, hogy «olyan közösséget, amely normális kamatlábon kap kölcsönt». Akármilyen jogosult az ilyen meghatározás a Wall Street pénzügyi köreibben, bizonyára nem találkozónék osztatlan helyesléssel nemcsak olyan spiritualista városban, mint Benares, de még az Egyesült Államok olyan értelmiségi milióiban sem, amilyen például a Harvard-egyetem.

Mert a jól szervezett közösség eszméje olyan kritériumokat föltételez, amelyek minden pillanatban függnék a nemzeti jellemtől, sőt az emberiség egyetemes jellemétől, tehát az időtől is. Miért «jól szervezett»? És kinek a szempontjából *jól* rendezett?

Másrészt, még ha meglehetne is találni a jó szervezettség közös mértékét, szabad volna-e a közösséget önmagában való célnak tekinteni? Legfeljebb közvetlen cél, de nem végső cél. Nem lehet más végső cél, mint az egyén. Ha ezt elfogadjuk, nyugodtan szemlélhetjük a nemzeti jellegeket, amelyeket a világ úgy tár elénk, mint az egyéni lelkek művelésének különféle módjait. És nyilvánvaló, hogy nem lehet e módok közül kiválasztani a legjobbat, mert ezen a téren nincsen abszolút mérték: nem lehet megmondani, mi jobb és miért jobb.

S még ha a választás elméletben lehetséges volna is, nincs bebizonyítva, hogy a legjobbnak ítélt módszert általánosítani lehetne. Mert hogyan lehetne egy nemzet jellegét ráerőszakolni egy másikra? Hódítás által? De a hódítás épügy veszélyezteti a győztes nemzeti jellegét, mint amilyen hatástalan a legyőzött nemzeti jellegének asszimilálására! Tanítás által? Lehet, hogy a tanítás pompás igavonó vagy háttas lóvá alakít át egy vadcsikót, de sem az oktatás, sem a nevelés nem alakíthat át egy csikót vadászkutyává. Akkor hát hogyan érhetjük el az egységesítést?

A válasz egyszerű. A nemzeti jellemeknek a világban élénk tárul bámulatatos változatossága a teremtés szellemi gazdagságának egyik hatalmas nyilvánulása. Ajándék, amelyet a Teremtő iránti kötelesség tiszteletben tartani; — látvány, amelyet önmagunk iránti kötelesség értelmesen élvezni.

ESTE A FALUBAN.

*A faluból nem sokat látok,
Csak mi befér az ablakon.
Beköszönnek az éjszakák
S az esték hallgatagon.*

*Csigás kutakról hull a víz,
A vödör csendbe mereget,
Öreg béres a pajta tövéén
Bodor füstöt ereget.*

*Valahol messze zene szól,
Valaki halkan énekel.
Alvó faluból felriad
Hosszú elnyújtott kutyajel.*

*Aztán újra néma csend.
Én áriákat füttyölök
S éjszakai koncertként
Visszadalol egy víg tücsök.*

Pusztai Sándor.